

Diverse kulturhistoriska notiser.

Här upptagas inga sådana ur Stockholms medeltida stadsböcker, vilka inom ej alltför avlägsen framtid torde vara publicerade med register. Även har jag i allmänhet undvikit allt, som handlar om skrock o.d., som väl i huvudsak torde vara känt förut; har endast tagit med en handling (från 1593 17/9) för att icke helt och hållet utelämna saken.

1545 6/6 (tb, fol. 315). Omtalas en kvinna, som "hade ene gonge sittidh på kåkenn".

1573 18/5 (tb, fol. 12 v.). Sutte herr Nils Krumme riddar och ståthållare på Stockholms slott samt Erik Björnsson befallningsman därstädes tillsammans med borgmästare och rådsmän. Samma dag sattes ämbetena efter gammal plägsed, såsom i ämbetsboken finnes antecknat.

1576 3/2 (tb, fol. 4). Jacob Bagge, kungl. maj:ts troman och ståthållare, gav tillkänna i vårdskrivarestugan, att kungl. maj:t hade tillåtit guldsmederne för deras underdåniga och ödmjuka böns skull, att sälja allt det gamla silver, som de ännu ägde och fört i marknadenna, och skulle det vara så gott, att var lödig mark innehölle i fint silver 14 lod, 1 kvintin mindre, och ingalunda ringare.

1593 17/9 (tb, fol. 101 v). Samma Dagh På Kaemnerstugenn neruarende Lasse Erichsonn, Henrik Simonsonn, Gÿnte Olson, Erich Biörnsonn, Peer Larsonn, Jacob Erichsonn, Förhördes enn gammul Quinna Margreta benempdt, aff Rarsunde Soken, som Jören Piperes hustrue hade kallet denn wijse qvinna och sagt, at honn hade nogot laerdt aff henne, denna karingen bekende, at honn kunde medh laesninger botha och förekomma thesse Eftier-schreffue feell och olycker.

1. Enn laesningh för Icht och Rijlwerk,
2. At allehande faeboskap skulle blifue oskad af wildiur.
3. At Trulkonor skulde icke kunde tage nijtenn som aer miölck och Smör aff annars mans Boskap,
4. Laesningh öffuer them som aere medstulne, Eller the maenn, som icke kunde göre Quinfolck til wiliae,
5. Laesningh at fördrifue rosen,
6. Laesningh at fördrifue rotter och mijs
7. Laesningh at Botha fallende Siukenn
8. At Trufuer skulle icke kunne rÿma vndan then the hafva stullet ifråm
9. Laesningenn öfuer the dödes griff-tier, at the affledne icke skole

löpa igenn, denn kunsten sade hon sigh hafue brwkat i Skeftuna, der en pige, som nogot hade gömdh vndann, hade luppet igenn, huilket hon sade sigh hafue stillat,

10. Laesningen at hon boter aelthe skælfuenn.

11. Laesningen at Bothe der medh många handeslagz Siukdomer.

Alle thesse laesninger laas kaeringenn i kaemnerstugonn för thesse förenempde gode männ, och syntes på ordenn fast otroliget, at honn medh sådant gaeckerij kunde Bothe så store feel och brister, och sade honn sigh hafue vthi många åhr bruket thesse laesninger i Bygdenn, och hulppet många, Dogh kunne man görlige förnimme, at honn gjorde sådant mere aff fäkunnogh anfalligheet, aenn aff nogonn Skarpsinnigheet, och då hon war til mundz för rättenn medh JörensPipers hustru, Sade honn at Jörens hustrue hade gifuit sine laeija kona dricke, huilkenn drick hon hadhe tilredh medh ormeter, och Då Laijakonenn bleff der off Siwk, hade denne kaeringenn laeset öfuer Salth, och thet hade Laijakonenn aetet, och blefuit tilpass igenn, Och Seth kaeringenn her i gamla rådstugenn nogra dager, Och bleff effter her Göstaff Baners befalningh lös giffuenn, Dogh medh sådana förordh, at honn skal aldrigh mere bruke Sådane wi lpelse och Lefierij.

1595 10/5 (tb, fol. 232 v.). "Bleff samtykt at Swen för sådane mothwillighet skulde några dygn säties nedderst i Draketornet till widere betenkiende". (Han hade huggit och skurit någon i handen).

1596 7/1 (tb, fol. 268 v.). Blev ock befallt, att alla skutor och båtar, som voro uppdragna östan till, skulle tagas därifrån och föras ut på isen.

1596 13,19,20/9 (tb, fol. 325 v.). Bekände Mickel Bertilsson, att han och Mickel skomakare stulit av Finska kyrkan här i Stockholm alla mässkläder, altarkläder, ljusestockar, vax- och talgljus, som de burit till Gerdt målare o.s.v.

1599 16/7 (tb, fol 59 v.). Samma dag tilltalade Erik Jörensso Willem Davidsson, huruledes de två "fällkoner", som påträffats i hans källare med kronans vapen på, voro där inkomne. Då svarade Willem Davidsson, att han adrig hade vetat om samma falkener, mycket mindre någonsin dem med ögonen sett, ej heller till ringeste visste, huruledes de voro inkomna i hans källare. Men det sade Willem, att den tid Hindrick

Eijel var här i staden, hade han lejt källaren av honom, där han och hans folk hade sina fetalier uti. Om samma stycken då kommit in, visste han icke; men nu, sedan de blevo funna, hade han frågat sin piga, var de hade legat; då hade hon bekänt för honom: under en köttbalja i källaren.

1600 31/3 (tb, fol. 23 v.). Stadgades samma dag av borgmästare och råd med ståthållarens samtycke, att i skomakareämbetet skulle efter denna dag vara 30 mästare, som samma ämbete skulle uppehålla här i staden, nämligen 20 svenska mästare och 10 tyska, vilken punkt blev insatt i deras skrå.

1601 16/11 (tb, fol. 98). "Item att och stadszens Portar både Söder och Nörre port skole läsas strax klockenn ähr widh 7 om aftonnen, thenn som hafuer något till att förrätte, thå må hann thess förinnann beställe sin ärende".

1602 13/2 (tb, fol. 144). Ställdes för rätta Jöns Mattsson, en bys-seskytt på Elefantén.

1602 23/7 (tb, fol. 189). Följande källare blevo medgivna. Här inne i staden: Stadzens wijnkällare, Baggernes källare, Jörenn Benickz Hans Klauers, Hinrich Lunténkrögers. På Nörremalm: Suarte Pethers, Berentz inn der Gow. På Södermalm: Jacob skraddars gårdt, Vincentz gårdt.

1602 6/10 (tb, fol. 214 v.). Dessa vinkällare beviljades, där vin, öl och andra främmande drycker skulle säljas och tappas: Stadzens, Baggernes, Jörenn Benings, Hans Klauers, Hans Meijers, Henrik Danitz.

1602 8/10 (tb, fol. 215 v.). Hans Klauer, Hans Meier, Lodwigh Geilitz och Hans Nilsson begärde, att hans furstlige nåde skulle avskaffa de många olagliga källarne.

1602 18/12 (tb, fol. 235). Nils klockegjutare, född i Danmark, anklagades av rikets profoss för "myntehandell". Ett vittne intygade, att Byrie fogelfångare, Nils, Påuell Munck, Lasse Matzonn och Jörenn guldsmed, vilken sistnämnde gjort stamparne, hållit utmed väderkvarnen på en holme i Brunnsviken och på en holme vid Drottningholm.....
.... Byrie bödh Nils till sig på gamla tolbodhenn..... Eggert skräddare sade, att han hade sitt fågelträd å Ladegårdsgärdet. Alla utom Påuell Munck, vilkens utredning ej var klar, dömdes till döden.

1603 5/2 (tb, fol. 250). Samma dag upp-kallades en tjuv Erland Lars-sonn båssmann. Men eftersöm han bodde på Nörremalm och var där fängs-lad, blev hans sak ej förhörd på rådstugan, utan han sändes tillbaka på malmen att förvaras på nytt, där han förut stulit.

1603 9/3 (tb, fol. 251 v.). Upplästes härtig Carls brev av 1603 16/2 från Elfzborg till ståthållaren på slottet angående pesten i Stock-holm och där omkring. De sjuka skulle hålla sig från annat folk, så att de ej smittade dem.

1603 9/3 (tb, fol. 252). Ställdes inför rätta två tjuvar, som stulit kronans spannmål ur Söder tornet.

1603 2/4 (tb, fol. 258 v.). "Widh hann kom på Wäster långgatan, nä-denn för Kåkebringenn, satt denne Lars och drack der wthi ett huus, fick så Lars see honom wtur fenstret, och kom neder till honom på gatenn".... "hade så honom hem medh sigh till sit härberge, widh Jerntorget. När hann kom inn i gången, köpte Peer (Andersson mun-sterskrivare) brödt i Bagarebodenn".

1603 5/11 (tb, fol. 354 v.). En grytgjutare Oluff Hanszonn, boendes i Uppsala, blev anklagad av kämnären, att han i aftons, när klockan var 5, hade slagit sönder stadens lås för sijskaburen och där utlåst en benämnd Bencht Olszonn, som Jacob Erichzonn hade låtit sätta för någon spennemål, han haver borta från honom, nämligen en halv spann mindre än 8 L r, begärande härmed rätt på honom. Detta bekände Oluff och sade, att Bencht bad honom göra det; låset lades på rådstugu-bordet. Ärendet uppsköts till nästa rådstugudag.

1604 5/5 (tb, fol. 240). Lasse Nilsson kronans båtsman på Skipzhol-men.

1604 27/10 (tb, fol. 170). Samma dag kom för rätten Karin Erichz datter, framlidne Hanus Nilsons änka, och krävde av hustru Barbro Johann Baptisies änka 8 L r råg, som hennes salige man hade leverere-rat till Johann Baptiste på det villkor, att han skulle lära honom målarekonsten och giva honom sedan ett ärligt "förlaff", vilket han ej gjorde. Ärendet uppsköts.

1604 1/12 (tb, fol. 187 v.). "Om then ny wicht och Mått" beslötz att pyndare skulle användas, ej besman etc.

1612 14/3 (Sandbergsla samlingen, Yy, fol. 9443, Kammararkivet) in-rättades klämning kl. 10 f.m. och 4 e.m.

- 1616 15/4 (tb, fol. 23). Claes Nilsson, fullmäktig av Daniell Slenman, tilltalade Swän Hansson om en tjuv, som hade stulit från honom och var satt i tjuvekällaren, där han var väl förvarad. M. Swän Hansson och S. Christian Larsson, som då voro kämnärer, togo honom ut ur tjuvekällaren och satte honom mot hans vilja i gamla rådstugan, dådan han sedan rymde, givandes kämnärerna skulden att vara orsak därtill o.s.v.
- 1616 15/4 (tb, fol. 24). Besvärade sig slottsfogden över stadens fiskare Nils, Tomas Persson och Lasse, att de hade dragit not i "Pesterwijken", som var konungens eget, enskilde fiskevatten, det de inför rätten bekände och tillstodo.
- 1617 17/3 (tb, fol. 155). "Om dhen kånan som kallas Tusenddiefla Brita". Brita dömdes, efter stadens privilegier, till att flås vid kåken och mista ett "Öret" (ena örat) och sedan förvisas staden och de ägor eller varda halshuggen. Drabanten, som henne belägrat, skulle allenast förvisas staden och stadens råmärken.
- 1621 23/7 (tb, fol. 21). Sammaledes blev hans kungl. maj:ts privilegium på packhuset uppläst, "huilkenns" inkomst hans kungl. maj:t näugst haver unt och upplåtit staden.
- 1623 11/8 (tb, fol. 103). Kungl. maj:ts befallning angående pestilentian.
- 1624 6/10 (tb, fol. 139 v.). Sedann kommo för rättinn Stadzens Fiskiare och besuerede sigh öfvuer Hollenderne att hafua öfuerfalitt denn medh hugg och slagh, ner dhe hafua dragitt Noot på de orter som de af ålder hafue varit whanna Draga Notenn, och stellte de i rettenn een fiskiare, som hade trij håål vtj hufuedett och armen war och lamslaginn på honom. Der till Swarade een af för(näm)nede Hollenders Fulmechtiger be(nemn)dh Matz Erichsonn, och sade, att de hafua lofuet hollenderne fisk för dett de skulle få draga undher Lagardz ägorne, och när de dett inte wille giöra, äre de der om kompne i perlemente; Och sadhe han att hollenderens Sonn medh een Dräng liggia illa slagne. Afsades att Borgmesterne skole taga Priuilegierer, och sedann gå medh dem på Slottet.
- 1625 före 23/1 (tb, fol. 7). Samma dag komm för retten Målere embetet och begerte at dem motte efterlåtes at bruke i siit embete enn sköldh, som de sielfua hafua Målat på et Stycke paper, efterlåtes well Skiöldet men hielmen inte. Sententia: Afsadhes, att Sköldemerket kenner retten sigh icke kunne giöra, Vthan som i Tyszlandh brukes medh S. Luca 3 penslar. /I kanten står:/ Målare Embetes begeren om Embetes: Skyldtenn.

1626 9/1 (tb, fol. 4 v.). En soldat Hamus Efvuertsz hade varit i sällskap med en dräng, som för tjuvnad blev hängd, och ätit och druckit med honom. Då han på sådant sätt ansågs delaktig i tjuvnaden, blev honom förelagt att antingen bliva mästerman i staden eller ock mista huvudet, varpå han svarade sig icke hava förtjänat sådant. Han sattes i "tuchthuset" till att arbeta och mala, tills man finge besked om ett hor, som han också var misstänkt för.

1628 19/10 (tb, fol. 48 v.). Beviljades, att Petter Grönberg behåller tornet västan till med omliggande plats, så mycket, han behöver till bryggeri, som han lovat H.K. M:t att på egen bekostnad upprätta.

1629 18/2 (tb, fol. 78 v.). Albrecht Rindh presenterade H.K.M:ts brev och donation på ett stadens torn östan till, att han det för andra behålla skall för skälig betalning.

1631 29/8 (tb, fol. 95 v.). Doct. Bäncht Krusius inlade sin språkpenning på Petter Kruses hus, eftersom han hade det i underpant av honom för en summa barnpengar (d.v.s. förmyndaremedel), begärandes, att ingen upplåtelse måtte ske på samma hus, förrän han på barnens vägnar blivit nöjaktigt betald, vilket blev honom efterlåtit.

1633 16/9 (tb, fol. 73). Lars Bengtsson tollnär sade, att eftersom av hans egen tomt och fasta egendom blev lagt till den Nya gatan västan till 12 $\frac{7}{8}$ aln i längden och 10 $\frac{2}{3}$ aln i bredden efter nya alnen räknat, som avmätningen år 1626 på de avbrända husen västan till utvisa, för vilken tomt han begärde en annan tomt av staden, därför hava vi på stadens vägnar uppdragit åt honom i vederlag igen den smala gränden, som ligger mellan hans säteshus och Claes Renikens hus; bredden var $3 \frac{1}{2}$ aln, längden sträcker sig in mot Nya gatan så långt, som hans hus och tomt gå.

1634 12/5 (tb). Menigheten förmanades aktsamhet med eldstygen m.m. "Så och hwijttlijma alle huus ifrå Södreport och heele Wästre lång gatan in till Kyrkebrinken och Gråmurkegränd, Jtem at alle gatur ifrå Jerntorget blifua renoverade och lagde för änn H. Kongl. Maj:tz salige Lijk ankommer."

1638 26/11 (tb). Insinuerade hustru Sifrid Larsdotter en skriftlig begäran, att rätten ville tillåta mäster Nils hovpredikanten, att eftersom han ville resa neder åt landet och gifta sig där, han måtte avvitt-ra sin dotter och styvdotter, vilka hennes dotterbern äro, deras möderne.

1643 17/5 (tb, fol. 171). Greels Thommessons Krögares hus östantill.

1644 20/1 (tb, fol. 428). Mäster Måsten Ridtmär bildtschnidare.